

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ З ПРОДУКЦІЄЮ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Н. Ю. Шевченко, кандидат економічних наук

Розкрито принципи взаємозв'язку зовнішньоекономічної та податкової політики держави у сфері оподаткування зовнішньоекономічних операцій з продукцією агропромислового виробництва на основі дес.-криптивної моделі, який створює передумови для ефективного управління зовнішньоекономічною діяльністю.

Зовнішньоекономічні операції, оподаткування, агропромислове виробництво.

Усі країни світу, які беруть участь у світогосподарських процесах, здійснюють регулювання зовнішньоекономічних операцій, у тому числі й фінансове, постійно його вдосконалюючи. Фінансові методи регулювання базуються на використанні таких інструментів, як податки на експортно-імпортні операції, зокрема мита, податку на додану вартість, на операції з продажу та акцизний збір з імпортних товарів.

Ефективне функціонування економіки країни, що орієнтується на інтеграційні процеси, потребує вдосконалення відповідної системи оподаткування зовнішньоекономічних операцій, яка була б адаптована до вимог інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичне підґрунтя до розуміння проблем оподаткування зовнішньоекономічних операцій закладене у працях відомих зарубіжних економістів П. Кругмана, С. Ліндера, Дж. Міля, Д. Рікардо, А. Сміта, Д. Кейнса, А. Маршала та інших дослідників.

Різні аспекти функціонування оподаткування зовнішньоекономічних операцій розкриті у працях вітчизняних вчених М. Дем'яненка, П. Саблука, О. Шпичака, О. Гребельника, І. Бураковського, С. Кваші, О. Кіреєва, А. Кредісова, С. Осики, В. Федосова, В. Сіденка, А. Філіпенка та інших.

Мета дослідження – розвиток теоретико-методичних засад оподаткування зовнішньоекономічних операцій з продукцією агропромислового виробництва.

Виклад основного матеріалу. За економічним змістом оподаткування зовнішньоекономічних операцій – це сукупність встановлених у країні податків та обов'язкових платежів, які надходять до бюджетів різних рівнів бюджетної системи [2].

Основним завданням оподаткування зовнішньоекономічних операцій є посилення впливу на соціально-економічний розвиток країни і забезпечення на цій основі стабільного зростання національного валового продукту й національного доходу [2].

За допомогою оподаткування держава може активно впливати на формування структури і напрямів розвитку зовнішньоекономічних операцій.

При цьому можна виокремити необхідні складові оподаткування та сформуванню модель оподаткування зовнішньоекономічних операцій саме з продукцією агропромислового виробництва.

На рисунку зображена модель оподаткування зовнішньоекономічних операцій з продукцією агропромислового виробництва, в якій обґрунтовано взаємозв'язок між зовнішньоекономічною діяльністю та податковою політикою держави.

Запроваджуючи податкову політику, держава методом збільшення або скорочення податкових надходжень, зміни податкових ставок, тарифів, звільнення від оподаткування окремих галузей виробництва, територій і груп населення може сприяти зростанню чи стримувати господарську активність для створення необхідної кон'юнктури на ринку, чи умов для розвитку пріоритетних галузей економіки, формуванню збалансованої соціальної політики [2].

Використовуючи ті чи інші податкові пільги, держава регулює зміни в структурі виробництва, впливає на реалізацію суспільного продукту, темпи нагромадження капіталу й технічного оновлення виробничого потенціалу, недопущення зростання дефіциту бюджету, а також забезпечує регулювання інфляційних процесів, стабілізацію фінансового стану держави та збалансованість бюджету [3].

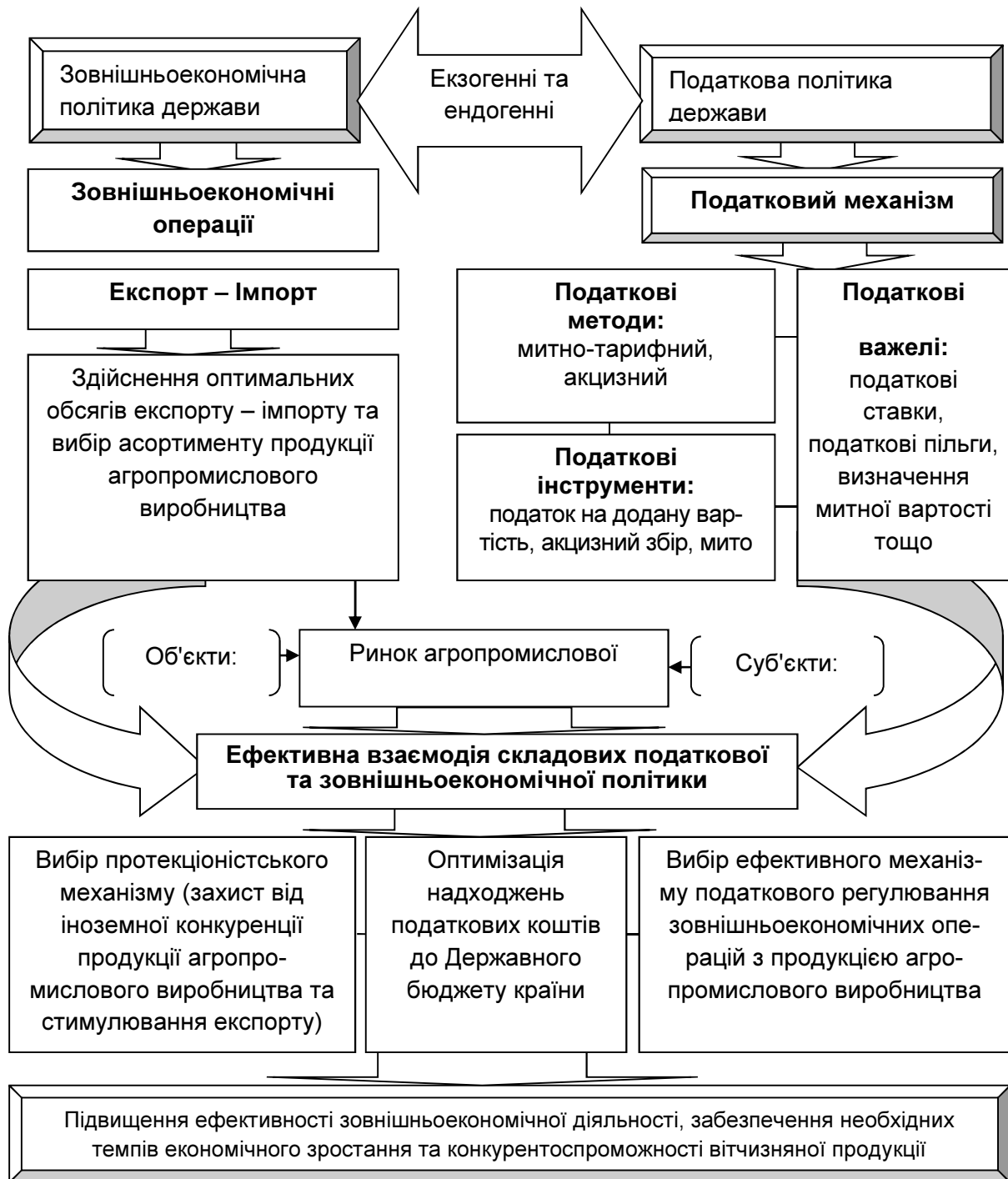
Податки у зовнішньоекономічній діяльності, а саме: мито, акцизний збір і ПДВ, є ціною за послуги держави для платників податків – суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Експорт-імпорт як невід'ємна частина зовнішньоекономічних операцій здійснюється під час зовнішньоекономічної

діяльності та супроводжується суперечностями між державою, яка прагне підвищити обсяги податкових надходжень до Держбюджету, і суб'єктом податку, який прагне мінімізації податкового тиску.

Регулювання процесу оподаткування здійснюється шляхом використання набору інструментів, які формують певний механізм. Основою податкового механізму є загальні вимоги, які конкретно проявляються у важелях податку. Вирізняють такі важелі, як джерело сплати, ставка податку, податкова пільга, квота, порядок нарахування, строк сплати тощо. Деякі вчені поділяють їх на обов'язкові та факультативні [4]. Обов'язкові інструменти, у свою чергу, поділяють на основні та додаткові. Основні – платник податку чи збору, об'єкт та ставка оподаткування – визначають фундаментальні, суттєві характеристики податку.

Додаткові інструменти деталізують специфіку конкретного платежу, створюють завершену й повну систему податкового механізму. До них належать податкові пільги, предмет, база, одиниця оподаткування, джерело сплати, терміни та способи сплати, особливості податкової звітності тощо. Факультативні інструменти є необов'язковими, вони підкреслюють своєрідність певного податкового механізму. Податковий механізм є невизначеним за відсутності будь-якого з основних інструментів та важелів.

Але й додаткові інструменти мають обов'язковий характер, підкреслюючи особливість регулювання даного податку [1].

Дескриптивна модель оподаткування зовнішньоекономічних операцій з продукцією агропромислового виробництва

За допомогою податкового механізму в зовнішньоекономічній діяльності держава поєднує дві цілі: державне регулювання зовнішньоекономічною діяльністю з одного боку, та її ринковий розвиток – з іншого. Головним завданням функціонування механізму є посилення його ефек-

тивності за допомогою інструментів і важелів та оптимізація податкових надходжень до Державного бюджету.

У моделі виділено ввізне та вивізне мито, акцизний збір із імпортованих товарів і ПДВ із імпортованих операцій – це необхідні складові оподаткування, за допомогою яких регулюються обсяги та інтенсивність зовнішньоекономічних операцій з продукцією агропромислового виробництва. У свою чергу, специфічний порядок здійснення та процедури застосування цих складових, а саме: стягнення, скасування та обчислення податкових ставок, встановлення податкових пільг, здійснення відшкодування податку на додану вартість при експорті продукції агропромислового виробництва та нарахування акцизного збору, підкреслюють особливість оподаткування зовнішньоекономічних операцій саме з продукцією агропромислового виробництва, впливають на активність зовнішньоекономічних операцій та обсяги експорту-імпорту продукції.

На динаміку й ефективність застосування податкового інструментарію впливають багато ендогенних та екзогенних факторів. До екзогенних належать виконання країною зобов'язань на міжнародній арені (членство в СОТ, вимоги ЄС), торговельні, політичні та економічні відносини з різними країнами, застосування правових режимів. До ендогенних можна віднести економічну ситуацію в країні, державну фінансову політику, пріоритети аграрної політики, ринкові умови господарювання та ін. При цьому податковий механізм діє ефективно, якщо функціонують усі його складові. Для цього й необхідна податкова та зовнішньоекономічна політика держави.

Їх ефективна взаємодія у процесі оподаткування зовнішньоекономічних операцій з продукцією агропромислового виробництва здійснює вибір ефективного протекціоністського механізму, спрямованого на захист вітчизняної продукції від іноземної конкуренції, вибір та застосування ефективних методів митно-тарифного та акцизного регулювання зовнішньоекономічних операцій, а на кінцевому етапі взаємодії відбувається ефект підтримки темпів економічного зростання та конкурентоспроможності вітчизняної продукції, забезпечуючи підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності.

Тому можна визначити основні принципи, за якими відбувається процес взаємодії податкової та зовнішньоекономічної політики. Це принцип збалансованості, за яким застосування конкретного інструменту податкового механізму повинно здійснюватися залежно від обсягу експортно-імпортованих операцій, принцип обґрунтованості, за яким формування податкової політики повинно здійснюватися відповідно до зовнішньоекономічного, соціального та економічного розвитку держави та принцип ефективності, відповідно до якого всі учасники процесу взаємодії повинні максимально досягати запланованих завдань і реалізувати свої цілі.

Проаналізувавши теоретичні засади оподаткування зовнішньоекономічних операцій, на базі викладеного матеріалу пропонується методичний підхід до його оцінки.

При формуванні інструментів стимулювання зовнішньоекономічних

операцій критерієм кількісної оцінки є параметри їх здійснення:

$$\sum E - \sum I \rightarrow \max, (1.1)$$

де $\sum E$ – сума експортних операцій, а $\sum I$ – сума імпортних операцій.

При формуванні інструментів податкового механізму виділяється мито, акцизний збір та ПДВ:

$$U_e = f_I(M; A_z; P_{dv}) + f_E(M), (1.2)$$

де U_e – функція оподаткування зовнішньоекономічних операцій, M – мито, A_z – акцизний збір, P_{dv} – ПДВ.

Досліджуючи взаємозалежність цих складових, що формується під впливом багатьох різноманітних факторів, пропонується використовувати метод кореляційно-регресійного аналізу, за допомогою якого було встановлено основні чинники впливу на податкові надходження:

$$N_p = f_n(S_e; K_v; I_a; C_p), (1.3.)$$

де N_p – функція чинників впливу на податкові надходження, S_e – ставка ввізного мита, C_p – ціна продукції, K_v – курс гривні до іноземної валюти, I_a – обсяг імпорту.

Підставивши вищезгадані чинники впливу на обсяги податкових надходжень, отримуємо рівняння, яке має такий вигляд:

$$y_x = a_0 + a_1 S_e + a_2 K_v + a_3 I_a + a_4 C_p; (1.4)$$

Параметри $a_0 - a_4$ – це обсяги податкових надходжень від здійснення зовнішньоекономічних операцій, а $S_e; K_v; I_a; C_p$ – значення факторних чинників.

За допомогою запропонованої методики можна оцінити вплив зазначених параметрів зовнішньоекономічних операцій на податкові надходження.

Важливим є той момент, що для здійснення оподаткування зовнішньоекономічних операцій необхідно урівноважити рівень протекціонізму з умовами лібералізації ринку за допомогою визначення зазначених чинників впливу на податкові надходження.

Запропонований метод дає змогу правильно визначати оптимальні обсяги податкових надходжень та рівень захисту вітчизняного виробництва.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, за допомогою систематизації складових оподаткування сформульовано та обґрунтовано дескриптивну модель оподаткування зовнішньоекономічних операцій з продукцією агропромислового виробництва, яка відображує процес здійснення податкового регулювання експортно-імпортних опе-

рацій з продукцією агропромислового виробництва й розкрито принципи взаємодії податкової та зовнішньоекономічної політики з метою забезпечення ефективного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Також запропоновано методичний підхід, за допомогою якого встановлено основні чинники впливу на податкові надходження, а саме: ставку ввізного мита, ціну продукції, курс гривні до іноземної валюти та обсяг імпорту.

Список літератури

1. Андрущенко В. Л. Фінансова думка Заходу в ХХ столітті : теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів / Андрущенко В. Л. – ТАНГ. – Львів : Каменяр, 2000. – 304 с.
2. Ліпіхіна Т. Д. Актуальні проблеми вдосконалення митного регулювання інвестиційної діяльності в Україні // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект : сб. науч. трудов. – Донецк : Донецчина. - 1999. – С. 318–321.
3. Ліпіхіна Т. Д. Податки на експортно-імпортні операції у формуванні доходної частини Державного бюджету України : зб. наук. праць. Дніпропетровськ : Академія митної служби. – 2001. – № 4. – С. 105–108.
4. Лютий І. О. Податки на споживання в економіці України / Лютий І. О., Дрига А. Б., Петренко М. О. – К. : Знання. – 2005. – 335 с.

Представлены принципы взаимосвязи внешнеэкономической и налоговой политики государства в сфере налогового обложения внешнеэкономических операций с продукцией агропромышленного производства на основе дескриптивной модели, создающей условия для эффективного управления внешнеэкономической деятельностью.

Агропромышленное производство, внешнеэкономические операции, налогообложение.

The model of taxation of foreign economic transactions with the products of agricultural production, which reflects the interrelation between external and fiscal policy to increase tax revenues to the State budget.

An integrated approach to regulation of foreign economic transactions with the products of agricultural production are offered.

Agricultural production, foreign economic activity, taxation.

УДК 368:338.246.83:63

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СТРАХУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

Н. А. Герасименко, кандидат економічних наук

Проаналізовано стан розвитку ринку страхування сільськогосподарської продукції в Україні. Визначено роль основних учасників ринку.

© Н. А. Герасименко, 2015